DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,

DE

INITIO MENSIUM INITIO MORBORUM,

QVAM
AUSPICE DEO PROPITIO
Et Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJEST. REG. BORUSSIÆ AULICO ET CONSISTORII MAGDEBURG. CONSILIARIO, MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo omni honoris cultu prosequendo,
PRO GRADU DOCTORIS,
SUMMISQVE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS
HORIS LOCOQVE CONSVETIS,
ANNO MDCCXXV. D. - - JUNII.
PUBLICAE AC PLACIDAE ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
AUCTOR ET RESPONDENS

SAMUEL GODOFREDUS SAHER,

MÜNCHBERGA-BARUTHINUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr.

VIRO

NOBILISSIMO AC PRUDENTISSIMO,

DOMINO

GODOFREDO DANIELI

SAHERO,

CIVITATIS MUNCHBERGENSIS

CONSULI PRIMARIO,

ETC. ETC.

PARENTI SUO OPTIMO.

VIR
NOBILISSIME AC PRUDENTISSIME, PARENS OPTIME

SI qua æquum & verum eſt, quod ex rationis dictamine clarum & omnium prudentum ſuffragio ſtabilitum, liberalitati & beneficiis deberi gratitudinis ſi non ſemper condignum parilisve pretii τεκμήριον, attamen perpetuum qualitercunque compenſandi ſtudium; pietati pariter conſentaneum videtur, quo hoc officii genus erga parentes ab ingenuis liberis, qui illorum cura pie & honeſte educati ſunt, ita obſervetur, ut hi illis tanquam ſummis ſuis in-

ter mortales evergetis animum demerendi ſtudioſum intenſiſſime non ſaltem voveant, ſed quoque, ſicubi licuerit, quam fieri poteſt luculenter comprobent atque exhibeant, quo quidem gratitudinis vinculo dum hac ratione continentur omnes liberi, qui ſaltem ſobria, licet cæteroquin plebeja, inſtitutione fruiti ſunt, eidem utique eo magis adſtricti apparent illi, quorum rationibus ultra vulgarem methodum adhuc lautius proſpicitur peculiari paterna liberalitate & benevolentia. Hæc cum non ſimplici vice apud me conſiderarem & TUAM, PARENS COLENDISSIME, operam, quam in rebus meis adornandis plane ſingulari & indefeſſo ſtudio ſemper navaſti, ſimul ad animum revocarem, haud difficulter jam dudum, quantum TIBI debeam, agnoſcebam. Hinc ſemper occaſionis, qua mei officii rationem erga TE, ſi non explere, tamen inire liceret, cupidiſſimus tacito in me ipſum pudore & in iniquam ſortem indignatione ſæpius vertebar, quod nondum illud exequi hactenus licuerit ea, quam optabam, ratione. Interim hujus ſpei diuturna fruſtratio adeo non defatigavit animum iſta intendentis, ut potius ad in-

tenſi-

tensius adimplendi propositi desiderium accenderet, quod quidem non incassum mihi fovisse videbar, ex quo intellexi, publicæ luci eruditionis specimen a me esse exponendum, cum illico talis occasio satis commoda appareret imo decerneretur, qua non solum TIBI sed simul pluribus, quantum meum in TE sit observantiæ studium, quadantenus posset declarari. Dum itaque hæc anticipata opportunitatis spes cum Deo & die demum eo usque in effectum deducta est, ut prædictum specimen in lucem prodire potuerit & debuerit, non dubitavi, taciti voti, quod illi superstruxeram, fidem publico nunc testimonio solvere TUOQVE, PARENS OPTIME, charissimo nomini præsentem disputationem, tanquam monumentum grati animi, consecrare & inscribere, filiali fiducia fretus, fore, ut munusculum hocce quamvis TUIS in me meritis longe impar & admodum leve ac vile existat, pari tamen æstimatione minus accipiendum censeas. Fac igitur tantummodo, ut spem in TE collocatam confirmes & aliqua Tuæ approbationis criteria commonstres, quorum quidem sat luculentum & sufficiens erit illud

 uni-

unicum, si amorem, quem hactenus erga me fovisti, illibatum retinere in posterum non dedignaberis. Quod reliquum est, ardentissimas preces pro TUA ET DULCISSIMÆ CONJUGIS incolumitate & longævitate fundo, faxit ille, ad quem diriguntur pia vota, ut non in cassum fiant, sed cum larga benedictione in VOS redundent, quo adhuc diu in VOBIS sospitibus & florentibus mihi ac toti nostræ familiæ perpetua gaudendi occasio relinquatur. Vale, & ulterius rebus favere & consulere perge

V I R

NOBILISSIME AC PRUDENTISSIME,

PARENS OPTIME

Dabam Halæ Magd. d.
Junii 1725.

Obsequiosissimi Tui filii

AUCTORIS.

PROOEMIUM.

Ctionum humanarum vix ullam ita levis esse expeditionis quin in expertis quantumcunque difficultatis afferat primordialis illius aggressio, adeo pervulgata res est, ut illius non solum notitia nobis a primis tyrocinii Scholastici annis decantato illo dicterio: *Omne principium grave*, instilletur, sed etiam veritas proprio exemplo jam tum non obscure innotescere incipiat. Confirmationem vero hujus asserti, quod vulgo de moralibus actibus enunciari solet, non unice his esse superstructam sed parili certitudine saltem non omnibus ita obvia fundatam in vitalibus nostri corporis functionibus, plures, qui in eodem in solito motuum modo ac apparatu instrui debent actus nos non tam suspicari quam potius vere credere jubent. Pluribus exemplis id jam commonstrare hic loci non convenit, nec etiam attinet, cum hæc materia jam ab aliis satis dilucidata

pro-

proſtet. Unicum ex multis ſpecimen, quod inter reliqua eminens, evidens & frequens eſt, ſiſtere placet in initiantibus menſtrui negotii moliminibus, hæc enim utut operoſe interdum inſtituta quam ambigue & impedite plerumque ſuccedant non tam mortua obſervationum monumenta, quam viva exemplorum documenta affatim declarant. Interim hujus initialis difficultatis ea quoad effetum diſparitas conſpicitur in prædictis diſcretis actibus moralibus nimirum & vitalibus, ut in illis præter aliqualem moleſtiam & faſtidium quoddam animi vix quicquam eminentis periculi aut præſentis noxæ involvat, in his vero ſenſibilia incommoda & damna corpori non tam comminari quam actu ſæpius cito inferre ſoleat, id quod de poſterioribus in allegato exemplo primo parturientium menſium non obſcurum eſſe poteſt ei, qui animadvertit, quot virginum, quæ impuberes optima ſanitate & amœniſſimo genarum flore conſpicuæ fuerant, ſub iniquo illorum acceſſu & fluxu brevi temporis ſpatio utriusque tam inſignem & difficulter reparabilem jacturam patiantur. Quæ cum ita ſint, ut nimirum tantum momenti reſideat in prima menſtrui negotii inſtructione, eo magis utique neceſſarium videtur, quo diligentiore ſtudio illi advertant & proſpiciant omnes, qui curatores ſolertes & periti rectores muliebris valetudinis eſſe cupiunt, hoc vero vix condigne fieri poterit, niſi rationem, qua iſta difficultas innititur & indolem difficiliorum moliminum menſtrualium quoad proceſſum & effectus ſuos paulo intimius perſpectam habuerint, quæ ſane notitia rite

per-

percepta & applicata uti generatim in toto ſtadio menſium, ita in ſpecie initiantium iisque connexorum morborum rationali ſcrutinio & fundamentali curatione omnem fere paginam abſolvit. Hæc dum apud me expendebam & in virginalibus præcipue affectibus non exiguum multorum defectum ex commemoratæ animadverſionis neglectu oriundum deprehendebam non indigna videbatur iſta materia, quæ peculiari tractatione excutiatur & commendetur hac occaſione qua Inaugurali Diſputationi thema medicum eligendum erat, confirmavit me in hac ſententia *D. D. Præſidis* plenaria approbatio, imo excitatio, quo minus dubitarem propoſito inſtituto inſiſtere. Inſiſto itaque hac vice & negotium iſtud ſub titulo: INITIUM MENSIUM INITIUM MORBORUM in medium producere laborabo. Largiatur, qui hac in re voluntatem ſuppedidavit etiam vires eidem exequendæ neceſſarias, quo ita perficiam, ut nemini juſtam reprehendendi occaſionem, ſed multis exoptatam inſignem utilitatem afferat præſens meus conatus.

§. I.

INcurius nimium imo injurius in ſalubritatem muliebris fluxus in diſſertationis inſcriptione multis procul dubio videbor, quando terminum morborum, a quibus tamen generatim nulla ætas hominum immunis exiſtit, ſaltem in incipientis pubertatis periodo & quidem in tali cauſa collocatum perſpicient, quæ plane contraria ratione in ſanitate tuenda & reſtauranda efficaciſſima non tantum ab omnibus medicis prædicatur, ſed etiam ſæpi-

us in ipſa experientia deprehenditur. Verum ne in erronea hac opinione & in titulo quicquam dubii relinquam, placet illius ſenſum ſuccincta explicatione ſtatim in limine dilucidare & remota aliena, quæ forſitan ex eo elici poſſet, interpretatione, genuinam, quam intelligo, indicare & exponere.

§. II.

Ita mox circa ejus prædicatum moneo, illud a me neutiquam ita ſimplici & generico ſignificatu accipi, quaſi omnes fœmellæ tunc demum morbis ſubjiciantur, quando menſtruum fluxum experiri incipiunt, dum ſatis conſcius quod ipſarum ætas antecedens æque ac in ſexu virili multis iisque ſæpe ſatis ſonticis affectibus pateat.

§. III.

Deinde, quod ſubjectum concernit, tunc iterum non ita promiſcue & indiſcretim omnem menſium ortum pro tam ominoſo declaro, ut ſibi ſemper habeat conjunctum morborum proventum, utpote etiam hac in parte me non fugit, quod multæ virgines hujus negotii auſpicia non ſolum citra inſignia incommoda & valetudinis offenſionem, ſed etiam interdum plane cum euphoria & præcedentium pathematum levamine ſuperent.

§. IV.

Sed mihi in titulo, quem diſſertationi meæ præfixi, unice ſermo eſt de initiantium menſium *anomalo & præter naturali ſtatu*, quatenus illi variis modis vel diuturniore emanſione & difficiliori eruptione, vel inconveniente quoad quantitatem aut qualitatem evacuatione, irregulari continuatione, plusve minus cito ſubſequente plenaria retentione varios heteroclitos motus & morbidos effectus in œconomiam vitalem (imo multoties quoque animum) inducere, diu ſuſtentare & multiplici ſub ſchemate in poſteram ætatem ſæpus transferre ſolent. Et ſecundum hanc explanationem imecum conſtitui tales menſtruales morbos in

præ-

præsenti tractatione specialius considerare & evolvere, tali quidem ordine, ut primo præmissis singularibus singulorum temperamentorum circumstantiis atque respectibus, quos juxta diversam motuum & corporum constitutionem involvunt, exinde cuilibet magis proprios affectus eruam, deinde damna, quæ ex hujus notitiæ neglectu & defectu in praxi observantur, indicem & demum rationem ac methodum, qua ista commode præoccupari & tempestive emendari possint, commonstrem.

§. V.

Antequam vero ad has considerationes progrediar placet cum præsens disputatio inprimis versetur circa mensium initium de hoc etiam paucis meam declarare sententiam & saltem de nota Hippocratis observatione, decimo quarto ætatis anno terminum mensium primordialem assignante hoc monere, quod illi quidem in tantum subscribam in quantum pluribus exemplis suam veritatem etiam hodienum comprobat, interim tamen non ita plenario assensu suffrager, quasi nullam exceptionem pateretur, cum haud rara testimonia mensium citius vel tardius citra sanitatis offensionem erumpentium suggerant fide digni observatores, quorum inter plures unicum *Simonem Schultzium* allegasse sufficiat, qui dicit, notæ sunt nobis puellæ sanæ, vegetæ & robustæ, apud quas vix 17. 18. 19mo 20mo ætatis anno fluxus ille inchoavit. *Conf. Ephemer. N. C. anno 1672. obs. 161. pag. 234.* Judicamus itaque, quod pro varia subjectorum activitate differente vicariarum excretionum assuetudine & successu diversa assumptorum ratione & inprimis motus potusque discreta conditione maturius vel serius eruptio mensium in fœmellis contingere possit. Interim horum diuturnior emansio, quæ vel spissioris vel qualitercunque depravati sanguinis vitium conjunctum habet, suspicione non caret, dum experientia satis compertum est, talismodi cun-

ctationem vix unquam aliquid boni utero ejusque evacuationi ominari.

§. VI.

Quando itaque nunc animus est, ipsum negotium prædefinita methodo pertexere & secundum illam primo eruendi & excutiendi veniunt morbidi effectus seu affectus ex initiantium mensium difficilioribus moliminibus oriundi, prout illi seorsim cuilibet temperamento magis proprii existunt, tunc merito attentionis circa verba: *magis proprii* adhibendæ benevolum lectorem admoneo, ne forsitan essentialem differentiam subintelligat, quasi *omnes* ejusmodi morbos menstruales juxta temperamentorum diversitatem pro toto genere aut ipsa specie discretis haberem, quæ mens mihi haud est, (optime nimirum intelligens generalem temperamentorum identitatem, quam ratione structuræ corporis in universum & intuitu causæ materialis objectivæ nimirum redundantis humorum abundantiæ in prædicto mensium statu speciatim, communem habent, in isto etiam multos compares producere effectus e.g. torminosarum stricturarum in abdomine, tractionum per dorsum, pressorii & gravativi doloris in lumbari & ingvinali regione, capitis doloris, lassitudinis artuum, alvi irregularitatum, appetitus imminutionis, vitiatæ digestionis &c. imo pluribus communes involvere eventus, cachecticos, hypochondriaco-hystericos, atrophicos, hecticos, phthisicos, œdematosos, hydropicos & similes) aut tantummodo tales strictiori sensu peculiares affectus explicare intenderem, quod iterum a meo proposito alienum, dum illis terminis saltem denotare lubet illam prævalentem dispositionem seu prærogativam, quo temperamentum aliquod præ altero his vel illis morbis frequentius, citius & magis ordinarie obnoxium deprehenditur.

§. VII.

His præmissis prosequor demum propositum scopum

&

& ita considerationi primo subjicio *Temperamentum Phlegmaticum*, quod utique ob eminentiorem suam inhabilitatem, quam in mensium instructione declarat, primatum meretur. Hujus enim conformatio corporalis & inertior ac segnior motuum indoles uti generatim hæmorrhagiis legitime instruendis minus adaptata comparet, ita potissimum mala hæc prædispositio luculenter conspicitur in earum principalissima specie, nimirum uterina, tam circa illius inchoationem seu primam molitionem, quæ plerumque admodum tarda, (dum sæpius imo ferme ordinarie usque ad 16, 17, 18mum ætatis annum differtur) quam in ejusdem prosecutione, quæ pariter segnior, multis difficultatibus præpedita & efficaci successu diu destituta esse solet. Hinc præ reliquis huic constitutioni familiare est, ut frequentius jam diu ante actualem mensium eruptionem multis morbidis afflictionibus infestetur & quidem ferme plane iisdem, quæ alias illi in horum suppressione familiares existunt, inter quos præ cæteris magis vulgaribus proximo §o indicatis præcipue commemorari merentur catharrales affectus quibus juxta genericam suam constitutionem corporis spongiosioris & humorum aquosiorum hoc temperamentum speciatim sub menstrualibus difficultatibus in juniore ætate peculiari proclivitate expositum deprehenditur, hinc fœmellis isti addictis non infrequenter demum sub appropinquantem pubertatis terminum ejusmodi mucido-serosi decubitus humorum & consimiles excretiones inprimis in capite obtingunt, quales in aliis diu stabulari & continuare, in aliis vero per supervenientes diarrhœas aut tempestivam & congruam mensium eruptionem plus minus cito imminui ac aboleri solent. Præterea intuitu prædicti corporalis habitus nostræ considerationis fœmellæ citius cacochymicum statum ex talibus mensium tardiorum & difficiliorum ataxiis reportant celeriori gradu in his subjectis in cachecticum transeuntem, cujus plerumque prodromi ac comites

mites deprehenduntur inflationes abdominis & pedum, in his posterioribus suspectos illos & molestos œdematosos tumores constituentes, qui sæpe sua recessione vel retropulsione sontica damna in interioribus nobilioribus partibus corporis repente excitant. Optime vero jam suo tempore hanc posteriorem observationem cognitam habuit *Hippocrates*, quam declarat in *Epid. 6. Sect. 1.* ubi dicit, quod mulieres aquosæ (phlegmaticæ) si ipsis menses non celeriter prodeant, tumoribus conflictentur & infestentur. Cæterum, uti phlegmaticæ constitutionis non solum corporibus physico, sed etiam animis morali sensu major mollities insidet, ita hoc posteriori respectu vix alia (nisi forte sanguinea fuerit) illi comparem propensionem ad nauseabunda molimina & animi defectiones fovet. Notatu autem digna est illa circumstantia in commemoratis affectibus, quod non indiscretim *omni tempore* ad minimum non pari vigore affligant, sed quod invasione vel exacerbatione sua potissimum sequantur illam periodum, quæ alias mensibus solennis est, haud obscure hoc ipso declarantes illam affinitatem & arctiorem connexionem, quæ ipsis cum his intercedit. Talibus itaque pathematibus præcipue phlegmaticæ fœmellæ familiarius divexari & detineri solent sub nudis mensium primo parturientium moliminibus ante actualem ipsorum eruptionem, quæ si demum obtingat, spem quidem melioris & mitioris status exinde capessunt mulierculæ sed rarius ita fidam, quin plerumque eventus contrarium edoceat. Dum enim ejusmodi diutius retenta & agitata evacuatio ordinarie ita comparata est, ut minus liberi & legitimi successus criteria exhibeat, sed solennius in ipsa excretorum humorum qualitate & quantitate eximium defectum declaret, fit inde plerumque, ut non solum nihil levaminis, sed potius exacerbationem præcedentium pathematum involvat & potissimum inquietudines in abdomine & sensum circa ingvina insigniter exasperet, imo cum vix unquam

quam solennem menstruam periodum observare soleat anomala talis excretio, sed admodum inordinato ac inconstante typo procedat eo crebriores etiam turbæ familiarius cooriuntur intermedio fluxus tempore, quo alias motuum auctiorum aliquales induciæ observantur, ut inde ferme continuo ejusmodi miseræ juvenculæ morbosum corpus circumferre debeant. Accedit interdum his calamitatibus suspectus & odiosus ille fluor albus prædicto temperamento præ reliquis infensus sub talibus diuturnis menstrualibus ataxiis, qui nonnunquam diu continuare & mensium anomalicum statum eo magis confirmare solet. Hæc singula itaque pathemata, quæ hactenus commemoravi, cum admodum contumaci causæ innitantur, communiter diutius insistunt & nisi quandoque matrimonium & puerperia medelam tempestive adferant, sæpius cladem suam in omnem reliquam ætatem protendunt cum perpetua fœcunditatis & sanitatis privatione, donec demum citius vel tardius in multis invalescentes tumores vel in nonnullis plane hydrops superveniens finem calamitosæ vitæ accelerant.

§. VIII.

Postquam itaque nunc primum specimen nostræ tractationis præcedenti §pho exhibui in temperamento phlegmatico, placet nunc secundum sistere in *Melancholico*, tanquam illi priori in menstruo negotio tam quoad inchoandi tarditatem, quam erumpendi difficultatem simillimo. Possidet enim pariter talem corporalem habitum, qui ob spissiorem humorum consistentiam & fibroso-musculosarum ac tunicacearum partium densiorem structuram facilius & expeditis sanguinis spontaneis evacuationibus minus accommodatus est, sed moliminibus hæmorrhagicis diuturnis præ reliquis favet, quæ sæpius non solum multa commoda & pathemata, sed plane eximia damna impeditiore suo successu involvere solent in mensium, si qua in alia sanguinea difficiliori eluctatione perquam conspicua. Prout autem evidens

dens disparitas hujus temperamenti a præcedente apparet in valore motus, qui in præsenti ob minorem humorum fluiditatem non solum debet,& ob firmiorem partium texturam potest, sed etiam solet intensius exerceri; ita quoque hæc differentia eo dilucidius dispalescit in prædicta mensium difficiliore perruptione ex pathematibus illam stipare solitis, quæ ita comparata communiter esse solent, ut de majore impulsus vigore testentur. Sic enim subjecta, de quibus nunc sermo est, sub commemorato statu citius & exquisitius percipiunt illos circa uterum ejusque confinia insistentes conatus & connisus eluctatorios dolorifice tensivum & pressivum sensum inferentes cum præcurrentibus & concurrentibus per reliquum abdomen oberrantibus spasmis conjunctum, qui posteriores eo magis exacuantur, si humores exitum affectatum non invenientes paulo latiores restagnationes formare & magis versus epigastricam regionem compelli incipiunt, ubi insimul tam in hypochondriis stricturæ & pressiones, quam in præcordiis angustationes,nec non cordis palpitationes citius increbescere & ingravescere solent, quæ quidem pathemata non parum communiter exasperat consueta huic temperamento alvi segnities & adstrictio ordinarie in talibus ataxiis menstrualibus contumacior ac ob fortiores sanguinis repressiones eo periculosior. Sub isto vero turbulento corporis statu ipse animus ægritudine non vacat,sed satis eminentibus alterationibus familiariter subjicitur, quæ potissimum in majore ejusdem angore, meticulosa sollicitudine & tristitia consistunt ac ejusmodi patientes non solum sub vigiliis sed plerumque etiam nocturno tempore terrificis insomniis admodum inquietant, imo nonnunquam plane in actualem mentis aberrationem melancholicam degenerant, ita ut tales fœmellæ illa suppliciorum, incarcerationis, insidiarum pericula ipsis antea per somnium præfigurata & magis saltem analogico seu typico conceptu juxta præsentem internam corporis con-

constitutionem efformata, nunc ex firmiore impressione revera sibi extrinsecus imminere & ab aliis ipsis intentari perversa phantasia existiment eaque de causa aliorum colloquia & consortia intense effugiant ac aversentur solatium quasi quoddam suarum calamitatum in solitudine & libera cogitationibus indulgendi facultate reponentes cum insigni sui status, si ipsis concedatur, confirmatione ac deterioratione. Quam graves autem & sontici existunt commemorati isti affectus cum mensibus laboriosius parturientibus in melancholici temperamenti virginibus exsurgentes, longe tamen acerbiores & numerosiores observantur, si commixtio cholerica concurrat, quæ non solum motus eminentius incitare & rigorosius urgere sed etiam citius eosdem cum humoribus in alia loca remota transferre solet, ut inde & in capite vehementiores dolores, in pectore majores oppletiones & angustiæ quam in hypochondriis spasticæ contentiones sensibiliores maturius complicentur & pervicacius continuentur cum eximio plerumque præjudicio legitimorum motuum menstrualium, quibus hoc ipso eo certius anomaliarum augmentum & majus impedimentum affertur. Tot itaque ac tantarum afflictionum genetrices non solum possunt sed sæpe etiam solent existere melancholici habitus juvenculis menses diutius tergiversantes, antequam ulla illorum evacuatio aut ipsius fluxus emicatio comparet, qui si demum consequitur & libere ac ordinate progreditur efficacissimum utique remedium in præcedentibus pathematibus mitigandis & aboliendis deprehenditur. Verum cum rarissime optabili tali expedita ratione hujusmodi excretio diutius agitata & laboriosius extrusa contingat, accidit pariter sæpius, ut in tali statu salutaris ejus effectus vel nullus aut exiguus insequatur vel ad minimum diu remoretur aut plane in antecedentium turbarum confirmationem & augmentationem invertatur. Quid, quod non rarum est, ut

commemoratorum malorum cohors demum cum ipso anomalo uterino fluxu primo invehatur & pari ejusdem successu in prædictos periculosos effectus progressu temporis devolvatur, citra quam quod illius eruptionem ita eminentes alterationes in corpore præcesserint. Interim in hoc temperamento, uti in aliis eo deterius præsagium præbent molimina ejusmodi menstrualia evacuationem multum anticipantia, si hujus supervenientis parciore successu ipsis minus satisfiat, dum tunc eo certius & citius exardescere ac in majorem irregularitatem & contumaciam transire solent, quo non modo sub fiente fluxu sed etiam post eundem eminentiores turbæ ingruant ac ingravescant potissimum in abdomine sævientes, ubi accrescentem humorum coacervationem & difficiliorem progressum obluctantes elisorii & discussorii motus communiter subinde laboriosius prosequuntur etiam menstruæ periodi intercalari tempore non prorsus conquiescentes sed itidem per vices sæpe acriter insultantes, sub quibus præter illos spasticos dolores in abdomine vagos speciatim gravativum sensum regioni hypogastricæ incumbentem inprimis præsentis constitutionis fæmellæ experiri solent. Et in horum non minus quam supra indicatorum pathematum comitatu sæpe per plures periodos excretio mensium irregularis & insufficiens progreditur, qualis si vel nullus vel minus constans insequatur, crucem communiter majorem non minus figere quam periculum gravius comminari solent postero tempore afflictiones sub hypochondriis invalescentes, ut nimirum copiosius ibidem coacervati humores potissimum per hepar difficilius progredientes & magis versus lienem & ventriculum connitentes longe molestius hæc viscera aggravent, turbas circa ista & per reliquum V. P. systema eminentiores provocent infarctus facilius constituant, anxias præcordiorum inflationes frequentius inducant & ita motus eo magis ab utero avocent, quo

ille

ille sub ejusmodi ataxiis in officio & negotio debitæ excretionis sanguineæ insigniter langueat, eo inordinatius procedat vel plane deficiat, quæ omnia, quo diutius sibi relinquuntur, eo efficacius ad perniciosos effectus hypochondriaco-hystericos, scirrhosos, imo plane hecticos accelerandos cooperari solent. Sufficiant hæc de Temperamento Melancholico.

§. IX.

Transitum nunc facio ad *Sanguineum*, quod, licet juxta solennem suam majorem activitatem negotium uterinæ evacuationis præ prioribus ordinarie maturius moliri incipiat & frequentius faciliori opera obtinere soleat, varios tamen pariter respectus fovet liberæ tali perruptioni intercipiendæ aptos, quorum alii magis materiam, alii strictius motum concernunt, ubi quoad prius luxurians humorum proventus spissitudini contrahendæ accommodatior nec non minor vasorum capacitas, quoad posterius vero pertinacior anotericarum evacuationum adsuetudo & reliqua ipsius indoles animi in rebus quantillum operosæ expeditionis & dubii successus facilius fluctuantis & despondentis præ cæteris in considerationem veniunt, cum iisdem non solum præcipuarum causarum internarum, quæ propius in hoc temperamento ad anomalicum mensium ortum & successum contribuere solent, sed etiam ipsorum pathematum ex talibus ataxiis provenientium fundamentum maxima ex parte innitatur. Interim quod vitia motuum aversoria in hoc negotio attinet, sunt illa duplicis generis, alia a priori talia ubi nuda habitualis aliarum hæmorrhagiarum promptitudo & continuatio subest & nulla ab usitata excretorii regione declinatio apparet, alia magis a posteriori seu consecutive, ad quæ paulo evidentius causæ materiales disponunt ut quidem molimina uterina eminus in abdomine tententur sed ob minorem viarum & humorum aptitudinem promptam eluctationem eludentem facilius alior-

ſum dirigantur. Intercedit vero inter utramque talem congeſtionem adhuc illa differentia, quod illa, quæ quaſi noviter introducitur, plerumque pluribus difficultatibus & turbis tam in abdomine quam capite ſtipata eſſe ſoleat, cum contrario ea quæ ſaltem in firmiore inhæſione & tenaci proſecutione præcedentium ventilationum ſpontanearum fundatur, ſin alias tales paulo expeditius ſuccedant, citra ullum ſtrepitum & alieni effectus indicium ſæpe diu perſiſtat. Prout autem tota horum congeſtorio-evacuatoriorum motuum ſalubritas, quam in præſenti afferunt, inprimis poſita eſt in liberi ſucceſſus facilitate & facultate, ita eandem offenſam vel quadantenus interceptam eo pejores effectus ſæpius excipere ſolent inprimis caput tanquam ſolenniſſimum juniori ætati hæmorrhagicum locum male mulctantes, quo in illo acerbi dolores æſtuantes, pulſatiles lancinantes inflativi, tenſivi & alius generis oboriantur & facilius alii affectus particulares e.g. ophthalmici, otalgici, odontalgici & glandularum infarctus aut inflammationes complicentur vel ſub majore moliminum pervicacia plane per aliena loca incongruæ ſanguinis eruptiones inſequantur, uti ejusmodi hæmorrhagiam per foraminulum juxta nares ex ſimili cauſa in virgine factam exhibet hiſtoria illius caſus, quem *Celeb. Stahlius in Diſp. de motibus ſanguinis a craſi & viis non pendentibus* recenſuit & paſſim ab aliis auctoribus (quales varii indicantur a *Franckenau in Satyra 15. §. 59.*) parallelæ obſervationes commemorantur. Præterea in genere tales evacuationum & moliminum anotericorum diverſiones familiarius id incommodi & damni poſt ſe trahere ſolent, ut ſi qua etiam interdum aliqualis motuum deſcenſio in abdominalem regionem contingat & contentio quantillum major ad uterum recludendum appareat, illa tamen minus firmiter inſiſtat ſed facilius iterum ad priſtinas antea conſuetas regiones niſi planarie tamen magna ex parte revertatur, quo ipſo quidem generalia

ralia ſymptomata menſibus difficilioribus ſolennia e.g. ſpaſticæ commotiones in abdomine, pares tractiones in lumbis & per ſpinam dorſi, anxietates præcordiales, cardialgiæ, cephalalgiæ &c. ſæpius induci ſolent ſed plerumque cum admodum ſegni perruptionis effectu, ita, ut non nunquam obſervetur, quomodo ejusmodi incompletæ moliminum menſtrualium fluctuationes cum ſupernis congeſtionibus colludentes non ſaltem per menſtrua ſed plane annua ſpatia continuent, antequam illum paulo intenſius urgeant vel obtineant. Imo multoties tales tergiverſantes menſtruales motus ſub diuturna eluctationis fruſtratione adeo perturbantur, ut non tam amplius unam vel alteram tantummodo partem occupent & affligant, quam magis univerſalem cladem per totum corpus omnesque ejusdem regiones exerceant ſub ſchemate admodum variabili motuum huc illuc deſultantium, qui quaſi catervatim varii generis afflictiones excitant & præcedentes aut præſentes plerumque ſenſibiliter exaſperant, quo inde in interioribus partibus præter dolorificas illas compreſſorias, conſtrictorias, introrſum retractorias paſſiones circa umbilicum, torminoſæ viſcerum volutationes & moleſtas inflationes, nunc quoque nauſeabundæ ventriculi commotiones, anxiæ ructuum eliſiones, ſingultuoſæ diaphragmatis concuſſiones extremæ pectoris anxietates periculoſæ reſpirationis ſufflaminationes, capitis ſuſpectæ vertiginoſæ perturbationes vel intenſiores exæſtuationes aut alius ſenſationis afflictiones urgeant ac inſiſtant, in exterioribus vero membris nimirum artubus eorumque potiſſimum extremitatibus Spaſticæ ſtricturæ (ſæpe in contracturas vel paralyſes excurrentes) vexas ac cruciatus inferant, imo demum in ipſa peripheria corporis ſuperficiali variæ toni alterationes & cum ipſis conjunctæ alternationes horripilationum ac phlogoſεων occurrant. Quæ quidem pathemata omnia jam enarrata partim conjunctim & συγχέοντως conſurge-

ſurgere ac ſævire ſolent, partim inter ſe reciprocare plerumque vero ſub menſtruis recurſibus majorem vehementiam declarare. Quin vero interdum potiſſimum in hac conſtitutione accidit, ut ejusmodi contentioſa molimina diu fruſtra adhibita eo usque intendantur, ut plane in convulſiones erumpant variæque earum ſpecies afflicta talium ſubjectorum corpora miſerandum & mirandum in modum contorqueant, quales caſus vid. in ante citata *Stahliana Diſputatione de motibus ſanguinis a craſi & viis non pendentibus* §. *6.* nec non *in D. D. Præſidis Jurisprudentia medica Part. II. Caſu 48. pag. 494. ſeqq. & in ejusdem Diſp. de anomaliis menſium convulſivis pag. 21. & 33.* in qua poſteriore potisſimum hæc materia ſpecialius diſcuſſa & pluribus utilibus non minus quam curioſis conſiderationibus adornata extat. Obſervationis vero magis rarioris eſt, quod virgines ſub ejusmodi menſtrualibus turbis aut ex iisdem majorem ad venerem ſtimulum experiantur ſeu plane in inſaniam amatoriam prolabantur, (licet tale exemplum de puella 15. annorum ex eadem cauſa furorem uterinum incurrente recenſeatur in *Bartholini Act. Haffn. ao. 71. & 72. obſ. 80.*) cum potius in plurimis ita affectis plane contraria, ab omni voluptate & hilaritate alienior animi indoles animadvertatur. Cæterum prædictæ morbidæ jectigationes ſi in alio ſane in hoc temperamento ſubitaneam mutationem inducunt, ut non ſolum vires cito collabeſcere, ſed etiam chlorotica illa faciei decoloratio mature invaleſcere & totus reliquus prægreſſæ vitalitatis ac vivacitatis ſtatus brevi eminenter immutari ſoleat.

§. X.

Tantum de ſtatu morboſo menſium anomalicorum eruptionem primordialem præcurrrente, nunc quoque de illo hanc factam ſub ipſo fluxu initiali concomitante (antequam ad ſubſequentis contemplationem progredior) non nulla interſerere placet, quam quidem conſiderationem

potiſſi-

potiſſimum ideo huic temperamento reſervavi, cum illud conſpectum & complexum pathematum, quæ tali tempore oboriri, & vix aliam quam gradualem differentiam in diverſæ conſtitutionis ſubjectis habere ſolent inter reliqua luculenter & frequenter exhibeat. Sunt vero illa maxima ex parte plane cum præcedentibus eadem plerumque tamen illis quoad vehementiam acerbiora. Eminent interim præ cæteris impetuoſiores illi inſultus ſpaſtici in abdomine ſpeciatim uterum noviter vulneratum graviter ferientes & per reliquam regionem hypogaſtricam admodum ſenſibiles cruciatus ſtrictorios, tenſivos, pungentes inferentes, quales rigoroſi motus excuſſorii ſub impeditiore evacuationis ſucceſſu facilius ad ſuperiora loca per vices deſultare eaque acerbe exagitare ſolent, ut inde intenſiſſimæ cardialgiæ & pectorales anguſtiæ vel acutiſſimi capitis dolores corripiant, quibus plerumque accedunt vel intercurrunt frequentes periphericæ reſtrictionis variationes & magnæ inæqualitates, ut modo pallor & frigus, modo rubor ac æſtus ſeſe in ſuperficie corporis manifeſtent. Præterea ſub præſenti fluxus difficilioris ſtatu & termino animus juvencularum non tam impatientior, ſed longe etiam impotentior ſeu imbecillor ordinarie obſervatur, ita, ut reſpectu prioris ſemper quaſi tacitam indignationem foveant & majorem averſionem in omnibus ſuis actionibus & geſtibus declarent ac leviſſimam offenſionem ſenſibilius tam in vitalibus quam moralibus arripiant, intuitu vero poſterioris citius & facilius deficiant atque ad lipothymicas motuum deſertiones proniorem indolem exhibeant. Inprimis vero intra hujus, de qua nunc loquor, periodi ſpatium ſingularis ventriculi ſenſibilitas & prolivitas ad conatus vomibundos præſto eſſe ſolet, quæ levi diætæ exceſſu & errore facile in effectum deducitur & graviſſimis cardialgiis excitandis ac motibus menſtrualibus divertendis frequentius peſſimam occaſionem ſuppeditat. Quod ipſum deni-

denique fluxum attinet, jam in ſuperiorum temperamentorum disquiſitione generatim monitum eſt, illum ſub ejusmodi motuum ataxiis ſolenniter tam quoad typum, quam quoad excretorum humorum quantitatem & qualitatem ab ordine & ſtatu naturali declinare, id quod ut paulo clarius exprimam, ſic ſeſe habet, quod evacuatio talis (ſpeciali ſenſu ſumpta) neque in particularibus ſuis ſucceſſibus neque in toto durationis complexu ac proceſſu parum vel plane nihil conſtantis & æqualis oſtendere, ſed perquam abrupte & interrupte procedere ſoleat, ita, ut effluxio ſanguinis modo repetitis quidem vicibus emicet, ſed poſt levem & brevem exſtillationem factam illico iterum diſpareat, modó per unum vel alterum diem tantummodo continuet, vel plane interdum per integros dies intercapedines & poſtea inopinatos recurſus faciat, ſingulis vero iſtis reſpectibus familiariter evidentem defectum involvat & conjunctum habeat, quo ſanguis non modo parcior, ſed etiam ipſa qualitate alteratus ſpiſſior, grumoſus, nigricans aut nonnunquam aquoſior & diſcolor excernatur.

§. XI.

Sin itaque commemorata ratione negotium menſtruum jam in prima ſua molitione ac inchoatione tantas turbas cieat, eo certius & ſolennius evenit, ut illas quoque poſtero tempore in continuatione foveat atque oſtendat, idque tanto citius & eminentius, quanto ſegnior ac parcior fuit evacuationis ſucceſſus, in qua circumſtantia non ſolum continuus langvor remanere, torminoſæ vexæ & alvi irregularitates perſiſtere, ſed etiam ipſe fluxus tam in recurſu quam reliquo ſuo ſucceſſu varias & ſæpe diuturnas anomalias ſibi conjunctas plerumque habere aſſolet, quo nimirum menſtruam periodum vel anticipet, vel tranſcendat, aut (quod tamen rarius ita cito contingit) plane prætermittat & de reliquo ſub fientis evacuationis termino

vitia

vitia præcedente paragrapho expoſita facile aſſervet. In quibus autem uterus in dimittendis humoribus quantillum facilior exiſtit, tranquilliorem quidem ſtatum vulgo experiuntur raro tamen ita in tantum pacatum, quin ad minimum circa conſequentes menſtruas periodos quædam prægreſſarum turbarum palindromen ſiſtant & terminum excretionis anomalizantis non modo præſentem ſed ſæpius etiam inſtantem & proxime inſequentem aliquandiu culpoſum ac morboſum conſtituant. Quæ quidem conſiderationes non unice hoc temperamentum ſed etiam reliqua concernunt, inprimis vero in illo eo diligentius animadverti debent, quo frequentius in eodem occurrunt & quo majora damna ex illarum neglectu non tam ſolum poſſunt, quam etiam ſæpius ſolent oboriri. Interim ut paulo preſſius & ſpecialius contemplationi noſtræ conſtitutionis inhæream, venit utique illico, dum adhuc ea circa explicandum ſtatum menſium noviter obortorum, propiorem verſatur annotanda illa circumſtantia parcioris vel imminutioris evacuationis, quæ ſane juvenculis eminenter ſanguineis familiariſſima eſt & in eo conſiſtit, quod multæ earum corpus exquiſite vegetum ad periodum initialem menſium adferant, eosdem ſolenniſſimo termino ſine ullis effatu dignis incommodis præcurrentibus imo etiam non ita eminentibus difficultatibus concurrentibus, præterea quoad recurſum ſatis ordinatos experiantur, inſimul interjecto fluxus tempore licet non ſemper ad ſtateram priſtinæ ſanitatis, attamen etiam non adeo male ſeſe habeant & in tali tolerabiliori ſtatu per unum & alterum menſem imo interdum diutius de ulteriori periculo ſecuræ degant, donec demum morboſa illa menſtrualia phænomena paragrapho X. delineata paulo evidentius & ſucceſſu temporis, ſi ægrotantes patientius vel negligentius ac quieſcant, ominoſa incrementa capiant. Quemadmodum autem illa pariter anotericarum congeſtionum vitio innituntur

tuntur; ita inprimis eo majori non tam admiratione, quam animadversione dignum illud est, quod sub ejusmodi motuum diversionibus & distractione nihilominus uterus (ni causa aliena eminentior intercedat) satis regulari periodo licet non æque sufficiente quantitate sæpius lunare tributum expendat, quo multæ fœminæ decipiuntur, ut in ejusmodi virginalibus affectibus uterum plane innocentem declarent ideoque sæpe coram medico vitium menstruæ purgationis accusante vel suspicante ejusdem quasi causam solennibus illis formulis agere soleant: Es hätte hierinnen keine Noth, wäre in diesem Stück kein Fehler vorhanden müsse an einer andern Ursach gelegen seyn, cum tamen revera multoties, si excretorum humorum quantitas juxta reliquum corporalem habitum exactius æstimetur, defectus eximius subsit & in eo primaria ac unica causa omnis mali radicetur. Quo circa istam subdolam mensium parciorum indolem hac occasione eo attentiori considerationi merito commendo, quo frequentius illa in horum non solum initio sed etiam reliquo stadio occurrere & quo minus a pluribus etiam hodienum animadverti solet. Præterea vero utique etiam post factam perruptionem valet de ejusmodi heteroclitis motibus superiora loca occupantibus quod supra de eorum pertinaci indole, quam interdum ante illam ostendunt, monitum fuit, dum non rarum est, quod illi per integros annos eosque nonnunquam plures continuent hac tamen differentia, ut in aliis magis saltem caput detinere, in aliis vero citius ad pectoralem regionem declinare soleant, ubi circa priores nimirum cephalicas congestiones illud memorabile est, quod illæ sub diuturna continuatione & contentione plerumque non uniformem typum asservent sed sæpe illum multifariam immutatum exhibeant, solennissime quidem talem in modum, ut vim antea magis per integrum caput diffusam subinde saltem in certas ejusdem regiones & partes e. g. dimidum

caput

caput, nucham, verticem vel etiam maxillas reſtringant eosque eo ſenſibilius afficiant, imo interdum ab uno loco in alterum transmigrent & ſic diverſo tempore diverſi commatis & nominis affectus efforment, qualium metaſchematum varias ſpecies in uno ſubjecto nimirum in virgine ſanguineo phlegmatici temperamenti mihi ipſimet obſervare licuit, in qua talia molimina ab inauſpicato menſium initiantium tempore per ſexennium in capite perſiſtebant & ſequentem ſcenam & pathematum faciem ſubinde inducebant, ut primis menſibus nuda ſanguinea cephalalgia affligeret poſthac in cephalæam tranſiens, hanc poſt ſemeſtrem circiter circuitum quadriennis hemicrania non tam in exquiſite menſtruum quam ſolſtitialem recurſum obſervans exciperet, in iſtius locum deformis capitis inprimis faciei inflatio pari tempore ſuccederet & hujus demum ſtationem & periodum immanis odontalgia occuparet. Ex quo unico ſpecimine facile tam ratio & fundamentum aliorum congenerum larvatorum effectuum ſeu affectuum, quos anomali ejusmodi motus in capite producere ſolent, intelligi, quam veritas illius, quod de contumacia talium congeſtionum & fluxus ſub illis continuantis fallacia ſuperius monui, æque ſatis diluendo inclareſcere poterit. Hinc etiam nolo plures obſervationes parallelas, licet ſuppetant, hic loci allegare ſed lubet potius nunc aliud phænomenon & momentum annotare, quod ſæpius in talibus anotericis congeſtoriis motibus occurrit & perinde, ſi recte attendatur & applicetur, non infimæ utilitatis in praxi exiſtit. Conſiſtit vero hoc in peculiari illa Syzygia, quam prædicti motus ſuperni & uterina molimina non ſolum in ſynchrono recurſu (præſertim ab initio) ſed etiam ſæpe in mutuo concurſu exhibere & ſequenti ratione manifeſtare ſolent, ut ſeſe interdum quaſi aliquatenus conjungant ac adunata vi modo verſus caput modo in loca inferiora utero proximiora convolent & ita cladem alternam in utraque regione mu-

tuis vicibus exerceant, qualium reciprecationum jam aliquot exempla mihi ipsi innotuere, quorum recentissimum exhibuit junior fœmina sanguineo-cholerico temperamento addicta, quæ ex diuturnis mensium imminutorum ataxiis sæpius vehemente capitis dolore laborabat demum in parotidis simistræ inflammationem excurrente, quæ posterior cum spasticis illis motibus circa mensium terminum per femur ejusdem lateris contentiosis tam exacte colludebat, ut horum exacerbationem illius mitigatio imo sensibilis detumescentia remissionem vero ejusdem dolorifica augmentatio quasi e momento exciperet, sat evidenti testimonio, non esse a veritate alienum, quod *Illustris Stahlius in Disp. de mensium insolitis viis* de talibus motuum uterinorum aberrationibus ad superiora loca eorumque inconstante typo scribit: quod natura licet viam (nimirum ad uterum propius spectantem) non ipso effectu penitus & absolute mutet, inter utramque tamen (scilicet uterinam & supernam cephalicam) ita anceps fluctuet ut neutri satisfaciat eamque penitus in effectum deducat atque exequatur. In quibus autem tales humorum translationes magis ad pectus contingunt, fonticarum & in illo alterationum effectrices existere solent, quo inprimis difficultas anhelosæ respirationis ocyus oboriatur, cordis palpitatio & angustia pectoralis eximie intendatur, ac raucedo & tusses nonnunquam complicentur, quæ quidem pathemata pro majore vel minore menstruæ evacuationis successu gravius, vel mitius urgere, familiariter tamen sub solenni menstrua perodo majorem acerbitatem exhibere solent. Cæterum uti generatim hic locus præ priori ad actualem excretionem inusitatior & alienior existit; ita molimina talia ad illum directa eo majus periculum portendunt, quo diutius vel vehementius ibidem insistunt, dum in tali casu non æque rarum est, quod contumaces ejusmodi contentiones vel habitualem asthmaticum vel plane hecticum

aut

aut phthiſicum ſtatum machinentur. Quamvis vero prædictæ duæ regiones nimirum caput & pectus in juniori ætate adoleſcente & juvenili ſolenniſſima motuum hæmagogicorum & hæmorrhagicorum diverticula exiſtant, minus tamen ideo plenarie alia loca & viſcera ab iisdem immunia ſub tali tempore obſervantur, ſed contingit utique, ut illi itidem etiam alia loca impetant, inter quæ potiſſimum ventriculus nominandus eſt, circa quem ſubinde molimina talia ab utero retrograda machinari quidem & jam ſupra indicatas afflictiones torſionum cardialgico-vomitoriarum ſæpe excitare rarius vero intra prædictam periodum, niſi forſitan quandoque ex cauſæ eminentioris accidentali concurſu, agere ad effectum hæmato-emeticum pertinere ſolent, qui ſi qua ſemel inſequatur, plerumq; eo nomine tanto ominoſior & exitioſior eſt, quod facile in poſterum continuet, conſuetudinalis evadat, ægrius firmiorem curationem admittat, promptius eadem etiam facta levi de cauſa recurrat & ſingulis his modis eximium præjudicium utero afferat, quale exemplum perquam notabile vomitus cruenti ultra annum menſtruatim recurrentis in virgine juniore *Celeb. Stahlius in Diſſ. de motu tonico vitali & in Pathologia ſua pag. 736 & 737. commemorat.* Cæterum iterato affirmo, actualem ejusmodi ſanguineam excuſſionem uti in genere ita ſpeciatim intra commemoratum ætatis terminum eſſe infrequentiorem aliis hæmorrhagiis e pectore vel naribus procedentibus idque tam ex antiquarum & recentiorum obſervationum, quam quotidianæ experientiæ concordi teſtimonio, utpote quæ ſingulæ comprobant, tales congeſtiones & contentiones longe ſæpius in nudis ſtagnationibus & moliminibus ſubſiſtere imo adhuc facilius (quamvis & id non æque crebro eveniat) in convulſivas commotiones quam veras tales ſanguinis eliſiones erumpere. Perinde etiam magis rarioribus obſervationibus accenſeri meretur,

tur, quod non nulli auctores de ſcabie & ſudore ſanguineo ex menſium retentione ortis proferunt, dum in tali defectu uterinæ evacuationis multo ſolennius eſt, ut imminutio exundantium humorum per particularia loca potiſſimum hactenus indicata quæratur quam ita diffuſo modo & motu peragatur.

§. XII.

Præmiſſa ſic triga temperamentorum reſtat adhuc quartum nimirum *Cholericum*, cujus quantacunque aptitudo tam a priori juxta corporalem diſpoſitionem (ob humores fluxiles, motum fortiorem & vias patentiores) & a poſteriori promptitudo ad hæmorrhagias inſtituendas apparet, diſpar tamen habilitas multoties ipſo effectu in earum inſtructione & moderatione animadvertitur, quo minus illæ ita libere & legitime, quam deberent, ſuccedant ſed pariter anomalico ſuo decurſu inſignes turbas & repentinas noxas afferant, idque non tam principaliter ex corporalis habitus vitio, quam magis animi vehementioris præcipitis, impatientis, iracundi & motuum immorigeræ tali indoli conformiter inſtructorum culpa. Declarat vero potiſſimum culpoſum talem genium frequenter & nocenter circa menſtruum negotium, cui adeo inſenſum ſæpius deprehenditur, ut in genere illud ſexui ſequiori hoc nomine magis ominoſum conſeatur quam virili, cum, ubi ſemel inſoleſcere incipit in illo, quaſi commune reliquorum temperamentorum flabellum & flagellum exiſtat. Interim hoc temperamentum, quod jam perluſtrare inchoavi, maximam convenientiam tam quoad motuum congeſtoriorum indolem, quam quoad humorum conſtitutionem generaliter fovet cum præcedente, licet utriusque intuitu cholericum ſpecialius conſideratum & fluidorum tenuiore conſiſtentia & impulſus majore ac conſtantiore vigore & rigore quosdam differentes reſpectus involvat. Quare,

ne

ne præſentem tractationem in ſuperfluam & odioſam prolixitatem diffundam, non æque placet, ſingulos illos affectus, quos juxta prædictam motuum translatoriorum & humorum anologiam ſubſtrata noſtra conſtitutio cum præcedente communes habet, denuo recenſere, ſed tantummodo peculiares quasdam circumſtantias, quibus in menſtrualibus motibus & morbis ab hac poſteriori quadantenus diverſa deprehenditur, indicare: Ita *primo* mox illa animadverſio occurrit, quod noſtro temperamento adhuc minus quam ſanguineo ſolenne ſit, ut diuturnas morbidas anomalias ante primam menſtrui fluxus eluctationem exhibeat, niſi forſitan ad illarum tribum referendæ videantur vel illis accenſeri mereantur narium hæmorrhagiæ largiores in quibusdam ſub appropinquante menſium initiantium ſeu inſtantium termino admodum inſoleſcentes de quibus paſſim apud auctores obſervationes, proſtant & mihi ipſi notabile exemplum conſtat ex perſonæ, cui obtigit more propriis auribus exceptum, quæ de ſe ipſa coram medico, me præſente, aſſeverabat, ipſi circa commemoratam periodum perquam copioſas ſanguinis evacuationes e naribus acciddiſſe & quidem ultima vice adeo enormes, ut ſanguinis uno die ſucceſſive evacuati quantitas tres menſuras hic loci uſitatas tantum non ex aſſe adimpleret, has vero profuſiones, adjiciebat prædicta perſona, (quæ junior fœmina erat temperamenti cholerico-ſanguinei) illico emanſiſſe, cum medicus pharmaca adhibere & ſanguis per uterum ſeſe ventilare inciperet. *Secundo* ſub ipſius fluxus ortu & ſucceſſu irregulari parilis quidem motuum ferocia imo adhuc major in cholerico temperamento quam in ſanguineo, longe autem minor quam in hoc proclivitas ad lipothymicas defectiones deprehenditur, niſi forte quandoque ex largioribus ſanguinis profuſionibus id contingat, quæ vero ſub initium menſtruæ eruptionis longe rariores ad minimum ex utero quam parciores evacuationes vulgo annotantur.

licet

licet tertio non negandum sit, quod utique nostrum temperamentum, de quo in hoc paragrapho loquor, non saltem præ sanguineo sed etiam præcæteris sub reliquo mensium stadio & tempore ad excessus hæmorrhagicos non modo ex utero sed etiam ex aliis solennioribus excretoriis locis (è capite, pulmonibus, ventriculo) committendos majorem & inclinationem & dispositionem foveat, uti quoque quarto generaliter id de temperamento isto monendum, quod sub eluctationis aut evacuationis denegatione vicinitatem illius loci, ex quo illa urgebatur, eo acerbius & citius plectere & præsertim ad affectus illos rigorosos (quos jam in sanguineo recensui) arthriticos, inflammatorios, spastico-convulsivos, hypochondriaco-hystericos accelerandos & exasperandos plus quam ullum aliud conferre soleat.

§. XIII.

Ne vero quicquam, quod ad præcedentes spectat, sciens prætermittam, placet, antequam iisdem colophonem imponam, adhuc circa decantatum & jam ab Hippocrate annotatum consensum uteri cum mammis breviter monere, quod ille quidem minime plenarie experientiæ suffragio destituatur, longe tamen infrequentius sese in virginibus pubertatis terminum non ita pridem ingressis (nisi quod sub sororiatione mammarum non nullæ earum spasticas & strictorias sensationes vacillante mensium negotio in iisdem quandoque experiantur) quam in maritatis & lactantibus fœminis declaret. Admodum enim raro exempla illa, quod virgines ex talibus mensium vitiis inflammatorios, nodosos aut cancrosos affectus retulerint, occurrunt.

§. XIV.

Absoluta hac ratione prima parte nostræ tractationis, transcendendum quidem nunc esset juxta tripartitum ejusdem ordinem ad secundam, nimirum ad errorum, qui

in

in talibus morbidis affectibus tam circa ipsum menstruum negotium, quam etiam pathemata ex eodem provenientia in praxi committi solent indagationem & indicationem. Verum, cum ad hujus negotii faciliorem evolutionem & perceptionem multum conferat notitia causarum,quæ proximius & eminentius tam ad difficilem mensium eluctationem quam ad morbos ex eodem provenientes contribuunt, placet pauxillum divertere & hanc doctrinam brevibus prælibare. Quod itaque prius nimirum difficultatem initialis menstruæ perruptionis & eruptionis attinet, accuso & allego tanquam principalem & communem quasi causam arctiorem vasorum uterinorum, per quæ sanguis menstruus meare & exire debet, capacitatem in virgunculis junioribus ordinarie multo arctiorem quam in adultioribus & jam puerperia perpessis, hujus vero arctitudinis intuitu facile dijudicatu est,pro parallelis eminentibus causis haberi posse & debere spissiorem humorum consistentiam ejusdemque nimiam quantitatem nec non motus nimium & impulsum & languorem, cum singuli isti respectus minus indicatæ proportioni tubulorum & liberæ humorum circulationi & expressioni per eosdem perpetrandæ quadrent. Qualem quidem rationem a me indicatam num jam *Hippocrates* cognitam habuerit & notorio illo eloquio: *quod ei, quæ non peperit, cum corpus non assuetum habeat, menses laboriose prodeant & affectus plures accidant*, indigitare voluerit aut potius debuerit, aliorum dijudicationi relinquo. Interim,dum una ex parte causam primariam mensium laboriosius erumpentium & anomalicè procedentium in corporali dispositione colloco; neutiquam ex altera nego, quod etiam originale vitium multoties in ipsis motibus eorumque perversa instructione latitare possit. Quod vero posterius concernit,nimirum morbidos illos effectus, qui ex fontis hujus naturalis illegitima constitutione promanare solent, fundamentum illorum propius ponendum esse cen-

feo in humorum exundantium copia nudos vel infarctus & restagnationes vel insimul spasmodicas motuum exacerbationes aut congestiones sanguinis in remotiora loca excitante & sic pro differentia partium & regionum, in quas decumbit vel restringitur, nec non pro vario motuum gradu, quo ibidem agitatur diversi nominis & sensationis multiplicis pathematibus occasionem subministrante.

§. XV.

His itaque recte intellectis non potest non dilucescere, quam graviter illi circa instructionem menstrui negotii impingant, qui ad fluxum uterinum provocandum & promovendum illico citra ullam praemissam corporis praeparationem pellentia & sanguinem vehementer exagitantia aut etiam aperientia nude hypothetice & saltem secundum certas circumstantias talia, magis adstrictorio effectu operantia (qualia sunt martialia) juvenculis propinant & sic per vias nondum patulas exitum moliuntur, cum experientia frequentius testetur, tali perversa methodo plane contrarios effectus majorum obstipationum, restagnationum, infarctuum & angustationum aut periculosiorem motuum exacerbationem vel incongruas per aliena loca eruptiones sanguineas provocari. Praeterea etiam non quidem aeque ex praemissis, quam ex eo, quod plethora indubitato praecipua materialis causa uterinae purgationis existat, clarus fit error illorum, qui contra ordinem & citra ullum conamen naturae in defectu sanguinis & virium (qualis e. g. ex praegressis morbis, diuturna inedia, largioribus haemorrhagiis contrahi potest) evacuationem menstruam urgent & ita sanguinis, cujus potius restaurationi intenti esse debuissent, depauperatione ulteriori corpus eo magis enervant & non raro penitus in affectus atrophicos, hecticos vel oedematosos conjiciunt. Sunt autem hi saltem solennissimi modi & methodi, quibus propius & qua-

si

si directe in negotium menstruum præsertim noviter instaurandum delinqui solet; sed longe plures parilis notæ occurrunt practicæ hallucinationes, quæ in illius præjudicium & damnum per incongruas medicationes menstrualium morborum paulo remotius & magis indirecte vulgo committuntur; quarum aliquot commemorandi occasionem habebo in mox subjungenda explicatione errorum præcipuorum, qui ob insufficientem menstrui negotii cognitionem & negligentiorem ejusdem collationem in affectibus ex tali fonte promanantibus frequentius perpetrantur. Quam quidem considerationem modo indicatam, dum jam suscipere intendo, prævie benevolum lectorem recordationis admoneo circa illud, quod sub fine præcedentis paragraphi de istorum morborum materiali & formali causa dictum est, cum exinde satis clare, uti arbitror, nexus pathologicus ac respectus generales veriores practici in commemoratis affectibus innotescere & per consequens etiam aliorum ab illis aberrationes facile cognosci & dijudicari possit. Sed enim juxta cynosuram fundamenti illius a me constituti nemini non hoc tantillum recte percipienti manifestus fieri potest & debet error

Primo eorum, qui varios affectus & dolores capitis unice ab ejusmodi menstrualibus congestionibus dependentes nudis vel externis sopientibus, refrigerantibus, spirituosis &c. vel internis cephalicis specificis remediis curare & expugnare suscipiunt, cum & ratio dictitet & constans experientia confirmet, hæc omnia ita esse comparata, quo non tam ipsi causæ auferendæ vel emendandæ satisfaciant, quam magis saltem illius effectibus, seu, si mavis, motibus eam insequentibus quadantenus cohibendis, supprimendis, alterandis vel in vicina loca divertendis, in genere vero plerumque plus pervertendis & deteriorandis subserviant.

Secundo eorum, qui in pectoralibus afflictionibus respirationem vitiantibus & tussiculosis parem cum præcedentibus pathematibus originem & causam habentibus becchica vel expectorantia remedia præscribunt, dum iterum tam ex rationis rectæ quam observationis sedulæ amicabili suffragio constat, talem curationem horum affectuum fundamento & emendationi adeo non esse accommodatam, ut potius plane contraria ratione iisdem non tantum sustentandis, sed etiam perniciosis illis effectibus asthmaticis & hecticis inducendis, quos tales medici præcavere deberent, imo etiam tempestiva congrua medicatione possent, existat aptissima.

Tertio illorum, qui in cardialgico-vomibundis ventriculi commotionibus, contentionibus ejusmodi hæmagogicis insistentibus vulgaria stomachica calida, acria seu quæcunque alia hujus census remedia aut plane emetica adhibent, nec non qui in torminosis reliqui abdominis doloribus simili ex causa provenientibus acria purgantia vel topica suadent, cum itidem singula ista minus causæ peccantis expugnationi aut motibus meliorandis quam potius his exacerbandis vel supprimendis utralibet vero ratiotione longe pejoribus effectibus excitandis quadrent.

Quarto illorum, qui in particularibus ejusmodi affectibus congestorio-restagnatoriis vel restagnatorio-congestoriis menstrualibus magis ignobiliores corporis partes & periphericas occupantibus inflammatoriis, œdematosis, seu sub alio quocunque schemate apparentibus mere externa applicant, nec simul ad internæ primariæ causæ emendationem respiciunt. Operantur enim incassum, imo sæpius etiam in detrimentum patientis, ut superficialibus suis adminiculis vel plane nullum aut saltem temporarium salutarem effectum obtineant, vel incongrua repulsione versus interiora damna periculosiora excitent. Nolo autem

plura

plura hujus generis sphalmata practica, quæ in similium menstrualium morborum curationibus occurrunt & ex leviori uterinæ purgationis æstimatione originem trahunt, recensere, licet adhuc tanta eorum copia supersit, ut facile illa sola integræ disputationi satis fæcundam materiam suppeditare possent, sed placet tantummodo in supplementum & majorem hujus rei dilucidationem commendare *Diss. Illustris Stahlii. de erroribus medicinæ practicæ & Excell. Hoffmanni de imprudenti medicatione multorum morborum causa.*

§. XVI.

Quemadmodum autem vulgo non tantæ artis habetur & revera minoris utilitatis existit nuda errorum indicatio & detectio, quam subjuncta eorum emendatio, ita juxta hanc considerationem nunc quasi manuducor & incitor ad tertiæ partis & quidem in præsenti negotio ultimæ susceptionem, in qua promisso modo circa talem methodum indicandam occupatus ero, qua tot mala ex talibus mensium recentium anomaliis metuenda facilius præcaveri, & jam præsentia felicius, tutius & magis fundamentaliter curari ac ita multa damna vel naturæ vel incongruarum medicationum culpa inducta & augmentata tempestivo interventu meliorari possint. Respiciam vero unice in hac hodegia ad fontis & fundi, ex quo præcipue tot morborum cohors exsurgit, nimirum ad negotii menstrui legitimam instructionem & medicam directionem, omissa reliqua singularium affectuum ex eodem provenientium speciali therapia, cum huic tractationi condigne instituendæ angustia paginarum Dissertationi destinatarum vix ac ne vix quidem esset suffectura. Quo itaque saltem præfixi instituti rationem decenti ordine absolvam, erunt primo explicanda media & præsidia indicato fini facilioris mensium eruptionis & successus obtinendo idonea, quæ partiri placet in duas classes, nimirum primo *in privativa*,

quæ consistunt in omissione & evitatione illarum rerum quæ ad illa vitia §. XIV. sub caussarum nomine recensita vel inducenda vel augenda quicquam contribuere possunt, & passim ab auctoribus medicis (e. g. *ab Ill. Stahlio in pathologia pag. 1083. & seqq. ejusdem Diss. de mensium muliebrium fluxu st. n. & suppressione st. n. paragr. 26. 27. & 28. a B. Wedelio in Diss. de mensium suppressione a pag. 16-20. nec non a D. D. Junckero in Tab. Theoretico-Practicis Tab. XV. de suppressione mensium*) specialius & nominetenus exponuntur, ad quarum censum largiorem & simul saturatiorem potum Coffée, ad cujus usum imo verius dixerim abusum pleræque honoratioris conditionis virgunculæ ferme jam a teneris adducuntur in nostris regionibus, merito etiam referendum esse existimo, secundo *in positiva*, quæ requirunt actualem congruam admissionem & applicationem oppositorum seu eorum, quæ convenienti adaptationi viarum uterinarum, humorum & motus, tanquam mediis ad menstruum negotium necessariis ullatenus velificantur, quo nomine non frustra ab expertis practicis præter potum dilutiorem sufficientem & motum corporis sedulum insessus, pediluvia nec non subjunctum usum lenium laxantium vel ex mediis salibus vel ex mitioribus Gummatibus & refracta aloes dosi concinnatorum commendari, quisquam facile perspiciet, qui intelligit, hæc omnia modo indicatis requisitis videlicet partim humorum dilutioni & viarum relaxationi & apertioni, partim motuum ad uterina loca invitationi egregie obstetricari.

§. XVII.

Interim dum maxima hominum pars pro communi ferme sui generis securiore & negligentiore indole vix unquam citius, quam vel jam præsente vel penitus invalescente sanitatis detrimento de medico & medicina cogitet & hanc incuriam potissimum etiam circa menstrui negotii instructionem frequentius obtestetur; necesse utique est,

quo

quo artifex & in tali casu actu anomalizantium mensium seu ut loqui amant, *curatorie* salutarem opem præstare calleat. Quo quidem scopo etiam ante commemorata minus universim inutilia existunt sed saltem ob proportionem causarum eminentiorum imo etiam concurrentium pathematum diversam indolem non æque semper sufficientia vel indiscretim applicabilia, ut inde utriusque circumstantiæ respectu partim efficaciora & plura remedia partim major peritia circa eorum adhibitionem requirantur. Ubi vero mox annotari necessarium duco, me, dum de efficacioribus & pluribus remediis loquor, unice respectum habere præcedentium mediorum præservatoriorum, nec ita absolute crasso sensu fortia, præcocem & simul validum effectum exerentia pharmaca vel speciosam eorum multitudinem aut copiosum & frequentiorem (præcipitatum) usum intelligere, dum satis superque mihi constat his singulis modis, uti in aliorum morborum curatione, ita speciatim in menstrui negotii potissimum vero recentioris medica directione effectum salutarem frequentius magis sufflaminari, & in contrarium inverti, quam vere & legitime promoveri. Quin potius ipse commendo, ut ex tanta farragine remediorum, quæ in hac parte laudari solent, saltem mitiora probata, quam fieri possit, circumspecte seligantur & adhibeantur, cum *primo* eadem non saltem juxta rationis dictamen tutiora sed etiam secundum attentæ observationis testimonium revera ipso usu longe præstantiora existant aliis potentioribus, quæ nec teneritudini ætatis subjectorum, de quibus hic sermo est, nec ipsius menstrui negotii præsertim saltem inchoantis multo minus jam tum vacillantis sensibiliori indoli quadrant. *Secundo* cum damna recenti mensium statui & ordini per inconvenientem medicationem illata non ita transitoria & emendatu facilia sed plerumque satis refractaria esse & sontica fieri soleant.

§. XVIII.

§. XVIII.

Quando vero nunc in disquisitione & explicatione practica paulo specialius procedendum est, moneo statim circa mensium anomalicorũ defectivorum emendationem, quod illorum quidem promotio primum in intentione medici, ultimum autem (sub intelligo quoad ipsum impulsum) in executione esse debeat, cui utique necesse est ut præmittantur, (si n alias illius legitimum successum & salutarem finem non tam bonæ saltem fortunæ committere & sub dubia spe expectare quam magis efficaciter allevare & adjuvare velit,) remedia, quæ quicquam faciunt ad emendationem & remotionem illorum offendiculorum, quæ partim medicationi partim ipsorum mensium faciliori perruptioni ac emanationi præjudicium afferre possunt. Talia vero obstacula communiter constituunt 1) segnities vel obstructio alvi, 2) primarum viarum impuritatibus obsessarum mala constitutio, 3) sanguinis nimia quantitas, 4) ejusdem depravata qualitas, 5) viarum uterinarum & 6) motus reliqua vitia, quæ §. XIV. enumerari. Quod itaque parciorem catotericæ evacuationis successum attinet, ad illius promotionem apprime conducit mollior & liquidior diæta, sub qua hoc nomine inprimis simplicia dilutiora juscula & decocta avenacea vel hordeacea cum exacinatis passulis parata commendabilia existunt, si qua vero magis arrideat vel necessarium videatur in usum vocare pharmacevtica prædicto fini adaptata, commode exhiberi potest infusum calidum ex rhabarbaro, passulis & cremore tartari compositum vel quod præstat, clysma emolliens aliquoties applicari. Quibus efficaciter præmissis ad ulteriorem primarum viarum repurgationem pilulæ ex amaricantium herbarum extractis, Gummi ammoniaco & extr. panchym. Crollii confectæ admodum conducunt. Quando vero etiam quantitas sanguinis dijudicanda evenit, circumspectione omnino & discretione prudenti opus est, ut dispiciatur, num ille re-

vera ipſa copia tam eminenter turgeat & urgeat, ut pro impedimento uterinæ reſerationis & eidem promovendæ neceſſariæ curationis juſte reputari poſſit, an vero nudæ ejusdem commotiones turgefactoriæ & translatoriæ peccent & ita verius motus magis vitium ſubſit? dum in poſteriori caſu ſecura temperantia & ſedativa (inter quæ inprimis pulveres nitroſo cinnabarini it: ex Caſcarilla parati, nec non decoctum flor. chamom. commendationem merentur) ſola ſufficere poſſunt, in priori vero actualis ſanguinis ventilatio magis neceſſaria videtur, circa quam quidem utique diligentior ac major, quam vulgo adhiberi ſolet, obſervatio ſequentium circumſtantiarum requiritur, 1) ne illa ita indiſcretim & præfeſtinate citra eminentiorem urgentem cauſam in junioribus ejusmodi puellis, potiſſimum quibus vel plane nondum, vel non ita pridem menſes fluere inceperunt & adhuc ſub fluctuante motuum typo irregulariter procedunt, ſuſcipiatur, cum accuratior obſervatio omnino edoceat, non eſſe fruſtraneum, quod peritiores practici de naturæ huic artificiali ſubſidio aſſueſcendi promptitudine annotarunt 2) ne ſola ſanguinis imminutio ejusdemque uſus juxta ſolennem multorum methodum eousque extendatur, quaſi præparatorio ſcopo ita ſufficiens generatim exiſtat cui innoxie imo commode pellentia mox ſubſtitui poſſent, ſed ut etiam viarum & humorum ratio habeatur & proſpiciatur, quo illis ſi defectus animadvertitur, antea permeabilitas his autem fluiditas ſufficiens concilietur, ubi circa *priorem* jam in præcedente §. indicavi, quod hoc nomine egregium uſum præſtent balnea & inſeſſus, hinc hic tantum addo, quod ea ex aqua leviori & herbis uterinis confici ac verſus illum terminum (octiduo circiter ante) quo uterina evacuatio vel ad illam tendentia molimina κατ' ἐξοχὴν recurſum habere ſolent, alternis diebus ſub neceſſaria obſervatione illarum cautelarum, quas paſſim periti therapeutæ de temperato aquarum calore & evitatione diuturnioris in illis commorationis inculcant, adhiberi poſſint,

quoad *posteriorem* vero *indicationem*, quæ humorum emendationem & fluidificationem concernit, iterum dispiciendum est, num saltem simplex eorum consistentia spissior an simul conjuncta depravata crasis peccet? illa sola præsente decocta theeiformia ex speciebus selectis resolventibus e. g. hbb. veronicæ, chærefolii, scordii, Capilli Veneris & aniso stellato concinnata & paulo liberaliter ac largiter hausta satis esse possunt, hac vero concurrente paulo efficaciorum remediorum subsidio opus erit, quale certe non exiguum præstare solent vina medicata ex prædictis resolventibus, mitioribus antiscorbuticis & laxantibus speciebus confecta, quæ pro circumstantiarum (imprimis temperamentorum & concurrentium symptomatum) differentia & exigentia plus minus aqua simplici temperare & præmisso decocto bis per septimanam modica dosi (ad unciam unam & dimidiam vel uncias duas) interponere convenit.

§. XIX.

Præmissis itaque indicata ratione præmittendis præparatoriis remediis intercalari mensium tempore, tutius imo etiam cum majore efficacia circa propiorem eorum terminum per aliquot dies expectandam eruptionem præcedentes propinari possunt secura & probatiora emmenagoga, inter quæ quam eximiæ & eminentis virtutis existant genuinæ pilulæ Stahlianæ & Beccherianæ, omnes norunt, qui easdem unquam hoc scopo convenienti methodo usurparunt. Præter has etiam hoc nomine infusa ex speciebus emmenagogis mitioribus confectæ, nec non temperatæ essentiæ ex iisdem paratæ, si moderate assumantur, non infimæ utilitatis esse deprehenduntur, modo illa circumspectio adhibeatur, ne sub motuum exacerbatione aut eorundem adhuc præsente heteroclito statu propinentur, in qua ultima circumstantia potius pediluvia, fomenta & clysteres leniter stimulantes conducunt. Cæterum uti motus & potus congrue & sufficienter adhibiti nimium quantum ad menstrui negotii facilitatem in st. n. conferunt, ita

vix

vix dici poteſt, quanta utriusque ſit efficacia in ejusdem conſtitutione præternaturali, ſi illorum uſus cum reliqua legitima cura ſedulo conjungatur. Præterea adhuc circa matrimonium monendum, quod illud quidem, potiſſimum ſi puerperiis legitimis felicitetur, in ejusmodi menſtrualibus ataxiis & morbis præcipue virginalibus ſæpe egregia medicina fiat; interim tamen utique proſpiciendum, ne nimia & præmatura hujus ſubſidii commendatione ac affectatione perniciosus abuſus medici aut patientis culpa committatur.

§. XX.

Expoſitis ita, quæ ad defectiva menſium vitia eorumque emendationem ſpectant, neceſſarium quidem videri poſſet, quo nunc etiam illorum, quæ exceſſum involvunt, tractatio therapeutica ſubjungatur. Verum cum iſta in illa menſium periodo, de qua proprie in Diſputatione hac agitur, revera rariſſime occurrant, non æque placet in ejusdem commendatione diffuſa prolixitate uti. ſed monuiſſe ſufficiat, quod in nimii fluxus æſtimatione & moderatione perinde ſingulari circumſpectione opus ſit, ne larga & liberalis excretio illico pro nociva & cohibitione aliqua indigente hæmorrhagia habeatur, deinde, ne, ſi qua talis contingat, loco convenientis contemperationis per fortiora adſtringentia, incongrua ſedativa vel coagulantia pharmaca oppoſitus effectus plenariæ ſuppreſſionis curatu priori longe difficilioris imo frequentius ſymptomatum atrocia etiam ominoſioris inducatur. Conf. ſuperius citata *Stahliana Diſputatio de erroribus med. pract.* & *D. D. Præſidis Praxis univerſalis Cap. 5. de nimio menſium fluxu.*

§. XXI.

Pro colophone demum totius hujus tractationis occurrit adhuc annotanda animadverſio ſcitu non tam quam obſervatu perdigna, quæ ſedulam continuationem & repetitum uſum indicatorum aut ſimilium congruorum remediorum concernit atque commendat & per indirectum illorum præcipitantiam redarguit, qui medicamentum una vel

altera

altera vice usurpatum (imo verius dicendo saltem tentatum) si non prompto effectu expectationi examussim satisfaciat illico seponunt, pro inerti declarant aut plane subinde cum aliis commutant, cum tamen experientia constanter comprobet, abruptis & corruptis ejusmodi methodis solennissime non solum nihil sinceri & salutaris effectus obtineri, sed plane etiam positiva damna per majorem motuum perturbationem in menstruo negotio excitari. His considerationibus acquiesco & laborem præsentem cum eo obsigno, cujus gratiosissimis auspiciis illum vegete suscepi, non fastidiose continuavi & feliciter exantlavi, gratissimo animo hanc clementiam agnoscens ejusque ulteriorem assistentiam devotissime mihi exorans, sub qua nunquam meos conatus destituet exoptatus successus & salutaris

F I N I S.

VErsiculos pepigi quondam (reminiscere quæso!)
complures varii commatis atque styli
Verum (vera cano) versus an lætior ullos,
hos quam præsentes? FAUTOR AMANDE, latet.
Non opus est verbis, cum res satis ipsa loquatur,
tam TIBI res scilicet quam manifesta mihi.
Euge! meos plausus reliquorum plausibus addo,
votaque cuncta TIBI multiplicata precor.
Spem cape! non solus dat Justinianus honores.
Dat Galenus eos, datque Galenus opes.
Ast neque Galenus, neque Justinianus utrumque
det TIBI, sed Solus, qui FUIT, EST & ERIT!

Fridericus Leonhardus Deubnerus,
S. S. Theol. Stud.

Errata Typographica.

In prooemio pag. 1. lin 10. legatur tunc pro tum p. 8. l. 8. effectum p. 10. l. penult. sæpius lin. ult. mecum p. 15. §. 8. l. 11. incommoda p. 17. l. 15. tam pro & p. 18. l. 2 ?. quorum pro qualis l. 25. omissum est vocabulum typus verbo sufficiens postponendum. p. 20. l. 5. e contrario. p. 21. l. 21. molestæ. p. 27. l. 22. dilucido. p. 28. l. 6. sinistræ l. 28. periodo. p. 29. vomitoriarum. l. 13. actualem ad effectum. p. 35. l. 19. possint. Etenim. p. 40. l. 18. enumeravi. Reliqua BL. siqua occurrant, ob temporis & paginæ angustiam excusare & emendare non dedignabitur.